

HE 48/2011 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikosrekisterilain 6 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan rikosrekisterilakia muutettavaksi siten, että Oikeusrekisterikeskus voisi periä myös lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi pyydetystä rikosrekisteriotteesta maksun noudattaen valtion maksuperustelain periaatteita julkisten suoritteiden omakustannusarvosta. Oteesta perittävän maksun määrästä on tarkoitus säätää tarkemmin oikeusministeriön ase-

tuksella. Maksullisuus koskee myös kuvaohjelmaluokittelijoille annettavia rikosrekisteriotteita.

Esitys liittyy valtion vuoden 2012 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2012 alusta.

PERUSTELUT

1 Nykytila

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) tuli voimaan vuoden 2003 alussa. Lain tarkoituksena on suojella alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta ja heidän turvallisuuttaan. Laissa säädetty rikostaustan selvitysmenettely velvoittaa työnantajaa pyytämään henkilöltä nähtäväkseen otteen rikosrekisteristä, kun henkilö otetaan tai nimitetään sellaiseen työ- tai virkasuhteeseen, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu työskentelyä alaikäisen kanssa. Lakia sovelletaan eräiltä osin myös muihin kuin työ- tai virkasuhteessa oleviin henkilöihin, muun muassa tilanteeseen, jossa hankitaan alaikäisiin kohdistuvia hoito- ja opetuspalveluja ulkopuolisilta palveluntuottajilta. Vuoden 2012 alusta voimaan tulevalla rikosrekisterilain muutoksella (955/2011) rikosrekisteriote on lain 6 §:n 3 momentin mukaan annettava myös opiskelijalle työssäoppimista tai harjoittelua varten. Ote on maksuton.

Rikosrekisterilaisissa (770/1993) säädetään muun ohella kyseessä olevan rikosrekisteriotteen luovuttamisesta sekä otteeseen merkittävistä tiedoista. Rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentin mukaan luovutettava ote on maksuton. Hallituksen esityksessä (HE 3/2002 vp) laeiksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä ja rikosrekisterilain 6 ja 7 §:n muuttamisesta arvioitiin, että jos rikosrekisteriotteita pyydetään 20 000 kappaletta vuosittain, aiheuttaa tämä 300 000 euron lisäkustannukset Oikeusrekisterikeskukselle. Muita perusteita otteen maksuttomuudelle ei lain valmistelun yhteydessä ole esitetty.

Rikosrekisteriotteita on luovutettu vuosittain 57 000–73 000 kappaletta eli yli kolminkertainen määrä alun perin arvioituun verrattuna.

Taulukko: Luovutettujen rikostaustaotteiden määrä vuosina 2003-2010

Vuosi	Rikosrekisteriotteet/kpl
2003	63 428

2004	58 927
2005	57 346
2006	58 711
2007	62 393
2008	68 744
2009	70 544
2010	73 140

Maksutta luovutettavat rikosrekisteriotteet aiheuttavat Oikeusrekisterikeskukselle merkittävän kustannustaakan. Otteiden määrä on noussut huomattavasti alun perin arvioidusta ja nousee vireillä olevien lainsäädäntömuutosten johdosta edelleen.

Rikosrekisteriotteiden luovuttamisesta aiheutuvien kustannusten arvioinnissa on otettu huomioon rikosrekisterilain 6 §:ää koskevat muutokset (laki 543/2011, laki 714/2011 sekä laki 955/2011), joista ensiksi mainittu tulee voimaan 1.10.2011 ja kaksi jälkimmäistä vuoden 2012 alussa. Nämä muutokset koskevat velvollisuutta merkitä rikosrekisteriotteeseen tiedot myös sakkotuomioista, kun kyse on lapsiin kohdistuneista teoista sekä henkilön oikeudesta saada rikostaustaote kuvaohjelmalain mukaisena kuvaohjelmaluokittelijana toimimista varten taikka opiskelijan oikeudesta saada ote oppisopimuksella tai harjoittelijana työskentelyä alaikäisten parissa varten. Uudistusten yhteydessä ei ole erityisesti perusteltu rekisteriotteen maksuttomuutta. Muutosten voidaan arvioida lisäävän otteiden määrää entisestään. Opiskelijoille luovutettavan otteen maksuttomuuteen ei tässä yhteydessä puututa, mutta asian selvittämistä jatketaan.

Rikosrekisteriotteiden käyttö ja maksullisuus turvallisuusselvityksissä on esillä myös oikeusministeriön työryhmässä (OM 6/41/2011), joka selvittää taustojen selvitysmenettelyn taloudellisia ja hallinnollisia vaikutuksia. Myös se on alustavassa muistiossaan esittänyt, että kaikista taustaselvityksistä peritään ulkopuolisilta valtion maksuperustelain mukainen maksu.

Huomattavalta osin rikostaustaotteiden määrän nousun vuoksi Oikeusrekisterikeskuksen määrärahatilanne on kiristynyt kriittiseksi. Ottaen huomioon valtion maksuperustelaisissa määritellyt periaatteet viranomaisten

suoritteiden maksullisuudesta ja vallitsevat yleiset maksupoliittiset käytännöt, ei ole perusteita säilyttää rikosrekisteriotteen maksuttomuutta.

Hakijalle pyynnöstä lähetettävän rikostaustaotteen käsittelyyn kuuluu pyynnön oikeellisuuden tarkistaminen, otteeseen merkittävien tietojen haku rikos- ja sakkorekistereistä, otteen tulostaminen ja postittaminen sekä laskutus- ja perintätoimet.

Yksittäisen rikostaustaotteen käsittelystä ja luovuttamisesta Oikeusrekisterikeskukselle aiheutuvat keskimääräiset kustannukset ovat noin 13,40 euroa. Kustannus muodostuu seuraavista eristä:

1) pyynnön oikeellisuuden tarkistaminen ja hakijakohtainen tietojen poiminta rikos- ja sakkorekistereistä sekä otteen tulostaminen 3,40 euroa,

2) otteen postitus- ja laskutuskulut 6,50 euroa sekä

3) palvelukeskuksen Oikeusrekisterikeskukselta laskuttamat kulut myyntireskontran hoitamisesta ja perintätehtävistä 3,50 euroa.

Valtion maksuperustelain nojalla oikeusministeriön ja eräiden hallinnonalalla toimivien viranomaisten maksullisista suoritteista annettu oikeusministeriön asetus (1376/2010) on tullut voimaan vuoden 2011 alussa. Asetuksessa on säädetty rikosrekisteristä ote muodossa luovutettavien tietojen osalta perittävän maksun suuruudeksi 11 euroa. Maksullisia rikosrekisteriotteita luovutetaan Suomen viranomaisille asiassa, joka koskee mm. passia, Suomen kansalaisuutta tai muuta lupaa tai hyväksyntää, jonka edellytyksenä on henkilön luotettavuus. Myös yksityinen henkilö voi saada itseään koskevan otteen rikosrekisteristä viisumin, työluvan tai oleskeluluvan hankkimiseksi tai muusta niihin verrattavasta syystä.

2 Ehdotetut muutokset

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että rikosrekisteriotteen maksuttomuutta koskevaa rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentin säännöstä muutetaan niin, että myös näistä rikosrekisteriotteista perittävä maksu määräytyy valtion maksuperustelain mukaisesti.

Ottaen huomioon Oikeusrekisterikeskuksen taloudellisen tilanteen asiassa ei ole tarkoi-

tuksenmukaista odottaa taustaselvityslainsäädännön uudistamista selvittäneen työryhmän (OM 6/41/2011) valmisteleman muun muassa rikosrekisterilain 6 §:ää koskevan lainsäädäntömuutoksen voimaantuloa. Taustaselvityslainsäädännön kokonaisuudistus on laaja kokonaisuus eikä sen voimaantuloajan kohtaa osata varmuudella arvioida. Tästä johdettujen rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentin muutos on tarkoituksenmukaista saattaa voimaan jo ennen kyseistä muutosta.

Lainmuutoksen seurauksena rikosrekisteristä luovutettavasta rikosrekisteriotteesta perittäisiin valtion maksuperustelain 6 §:n mukainen maksu julkisoikeudellisesta suoritteesta. Maksun suuruudeksi säädettäisiin oikeusministeriön asetuksella 13,40 euroa, mikä vastaa otteen luovuttamisesta aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää. Maksun määrää perustuu Oikeusrekisterikeskuksen toimitamiin kustannuslaskelmiin.

3 Esityksen vaikutukset

Rikosrekisteriotteen muuttamisesta maksulliseksi aiheutuu Oikeusrekisterikeskukselle väliaikaisesti 4,5 henkilötyövuoden lisätyö asiakaspalvelu- ja laskutustehtävissä, mikä vastaa yhteensä noin 160 000 euron palkkakustannusta sivukuluineen. Tässä on otettu huomioon maksullisten ja opiskelijoille luovutettavien maksuttomien otteiden jaottelusta ja hakemusten käsittelyyn liittyvästä asiakaspalvelusta aiheutuva noin 2 henkilötyövuoden lisätyö. Uuden rikostuomiosovelluksen (RITU) käyttöönotto mahdollistaa myös laskutusmenettelyn uudistamisen siten, että väliaikaisesta henkilöstöstä voidaan luopua ja laskutuksesta aiheutuvia kustannuksia alentaa.

Tähän mennessä toteutuneen rikosrekisteriotteiden luovutusmäärän jatkuva tasainen kasvu sekä tuoreet lainsäädäntömuutokset huomioon ottaen otepyyntöjen määrä tulee mitä todennäköisimmin kasvamaan nykyisestä. Vuonna 2012 on arvioitu luovutettavan 70 000 rikostaustaotetta. Luovutettavista otteista aiheutuu edellä mainitulla 13,40 euron kappalehinnalla yhteensä 938 000 euron bruttotulo, joka voidaan vuoden 2012 talousarviossa kohdistaa eräitä virastoja koskevalle momentille 25.01.03.

Rikosrekisteriotteiden luovuttamisesta on aiheutunut Oikeusrekisterikeskukselle huomattavasti arvioitua suuremmat kustannukset, joita on vuosittain jouduttu rahoittamaan Oikeusrekisterikeskuksen tietotekniikkaympäristön ja atk-järjestelmien ylläpitoon ja peruskehittämiseen tarkoitetuilla määrärahoilla. Maksutulojen lisäys merkitsee rikosrekisteriotteiden luovuttamisesta aiheutuneiden ylimääräisten kustannusten kattamista, jolloin talousarviomäärärahaa voidaan kohdistaa Oikeusrekisterikeskuksen välttämättömiin tietohallintomenoihin.

Rikosrekisteriotteen säätäminen maksulliseksi aiheuttaa kustannuksia kansalaisille. Otteesta perittävä maksu esitetään kuitenkin asetettavan valtion maksuperustelain mukaisesti, mistä syystä yksittäiselle kansalaiselle syntyvät kustannukset eivät nouse kohtuuttomiksi. Tässä yhteydessä on huomioitava myös se, että yksityisen henkilön tilaama rikosrekisterilain 6 §:n 1 momentin mukainen rikosrekisteriote on jo nykyisellään maksullinen. Lisäksi otteesta perittävä maksu on henkilöverotuksessa hyväksyttävissä tulonhankkimisvähennykseksi, kun työnhaku johtaa paikan saamiseen ja tulon hankkimisesta aiheutuneiden kulujen yhteismäärä ylittää niitä koskevan yleisen verotuksellisen omavastuusuuden.

4 Asian valmistelu

Tämä hallituksen esitys on laadittu oikeusministeriön oikeushallinto-osastolla asiaa valmistelemaan oikeusministeriön 11 päivä-

nä huhtikuuta 2011 asettaman työryhmän työn perusteella. Työryhmässä on oikeusministeriön lisäksi ollut edustus oikeusrekisterikeskuksesta.

Työryhmän tehtävänä oli selvittää rikostaustaotteen hinnoitteluperusteet, laatia ehdotus maksuista ja valmistella ehdotuksesta aiheutuvat muutokset oikeusministeriön maksuasetukseen sekä vuoden 2012 talousarvioehdotukseen.

5 Voimaantulo

Tämä laki ehdotetaan tulevan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2012.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Lakiehdotuksessa on siirtymäsäännös, jonka mukaan ennen lain voimaantuloa pyydettyistä otteista ei perittäisi maksua.

Tarkoituksena on, että oikeusministeriön ja eräiden hallinnonalalla toimivien viranomaisten maksullisista suoritteista annetun oikeusministeriön asetuksen muutos tulee voimaan samanaikaisesti.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2012 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

rikosrekisterilain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 955/2011 seuraavasti:

6 §

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä voidakseen ryhtyä sellaiseen tehtävään, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu työskentelyä alaikäisten parissa ja jossa ote on lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) mukaan toimitettava työnantajalle tai viranomaiselle. Otteeseen merkitään tiedot päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä tarkoitettua sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasta teosta, 20 luvussa tarkoitettua seksuaalirikoksesta, 21 luvun 1 §:n nojalla taposta, 2 §:n nojalla murhasta, 3 §:n nojalla surmasta tai 6 §:n nojalla törkeästä pahoinpitelystä, 31 luvun 2 §:n nojalla törkeästä ryöstöstä taikka 50 luvussa tarkoitetuista huumeusainerikoksista. Otteeseen merkitään myös tiedot päätöksestä, jolla henkilö on aikaisemmin voimassa olleen lain nojalla tuomittu vastaavasta rikoksesta. Lisäksi otteeseen merkitään tiedot rikoslain 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä ja 20 luvussa tarkoitetuista rikok-

sista tuomituista sakoista, jotka on rekisteröity sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 46 §:n 1 momentissa tarkoitettuun sakkorekisteriin. Henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä myös voidakseen toimia kuvaohjelmalain (710/2011) mukaisena kuvaohjelmaluokittelijana. Tällöin otteeseen merkitään edellä mainittujen tietojen lisäksi tiedot päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain 17 luvun 17 §:ssä tarkoitettua väkivaltakuvauksen levittämisestä tai rikoslain 17 luvun 18 b §:ssä tarkoitettua kuvaohjelman laittomasta esittämisestä tai levittämisestä alaikäiselle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Ennen tämän lain voimaantuloa pyydettyjen rikosrekisteriotteiden maksullisuuteen sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Helsingissä 5 päivänä lokakuuta 2011

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Anna-Maja Henriksson*

Laki

rikosrekisterilain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosrekisteristä annetun lain (770/1993) 6 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 955/2011 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

6§

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä voidakseen ryhtyä sellaiseen tehtävään, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu työskentelyä alaikäisten parissa ja jossa ote on lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) mukaan toimitettava työnantajalle tai viranomaiselle. Otteeseen merkitään tiedot päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä tarkoitettuun sukupuolisiveellisyttä loukkaavasta teosta, 20 luvussa tarkoitettuun seksuaalirikoksesta, 21 luvun 1 §:n nojalla taposta, 2 §:n nojalla murhasta, 3 §:n nojalla surmasta tai 6 §:n nojalla törkeästä pahoinpitelystä, 31 luvun 2 §:n nojalla törkeästä ryöstöstä taikka 50 luvussa tarkoitetuista huumeusainerikoksista. Otteeseen merkitään myös tiedot päätöksestä, jolla henkilö on aikaisemmin voimassa olleen lain nojalla tuomittu edellä mainittuja rikoksia vastaavasta rikoksesta. Lisäksi otteeseen merkitään tiedot rikoslain 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä ja 20 luvussa tarkoitetuista rikoksista tuomituista sakoista, jotka on rekisteröity sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 46 §:n 1 momentissa tarkoitettuun sakkorekisteriin. Henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä myös voidakseen toimia kuvaohjelmalain (710/2011) mukaisena kuvaohjelmaluokittelijana. Tällöin otteeseen merkitään edellä mainittujen tietojen lisäksi tiedot pää-

Ehdotus

6 §

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä voidakseen ryhtyä sellaiseen tehtävään, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu työskentelyä alaikäisten parissa ja jossa ote on lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) mukaan toimitettava työnantajalle tai viranomaiselle. Otteeseen merkitään tiedot päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä tarkoitettuun sukupuolisiveellisyttä loukkaavasta teosta, 20 luvussa tarkoitettuun seksuaalirikoksesta, 21 luvun 1 §:n nojalla taposta, 2 §:n nojalla murhasta, 3 §:n nojalla surmasta tai 6 §:n nojalla törkeästä pahoinpitelystä, 31 luvun 2 §:n nojalla törkeästä ryöstöstä taikka 50 luvussa tarkoitetuista huumeusainerikoksista. Otteeseen merkitään myös tiedot päätöksestä, jolla henkilö on aikaisemmin voimassa olleen lain nojalla tuomittu vastaavasta rikoksesta. Lisäksi otteeseen merkitään tiedot rikoslain 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä ja 20 luvussa tarkoitetuista rikoksista tuomituista sakoista, jotka on rekisteröity sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 46 §:n 1 momentissa tarkoitettuun sakkorekisteriin. *(kumotaan)* Henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä myös voidakseen toimia kuvaohjelmalain (710/2011) mukaisena kuvaohjelmaluokittelijana. Tällöin otteeseen merkitään edellä mainittujen tietojen lisäksi tiedot päätöksestä,

Voimassa oleva laki

Ehdotus

töksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain 17 luvun 17 §:ssä tarkoitettua väkivaltakuvauksen levittämisestä tai rikoslain 17 luvun 18 b §:ssä tarkoitettua kuvaohjelman laittomasta esittämisestä tai levittämisestä alaikäiselle.

jolla henkilö on tuomittu rikoslain 17 luvun 17 §:ssä tarkoitettua väkivaltakuvauksen levittämisestä tai rikoslain 17 luvun 18 b §:ssä tarkoitettua kuvaohjelman laittomasta esittämisestä tai levittämisestä alaikäiselle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa pyydettyjen rikosrekisteriotteiden maksullisuuteen sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.